

11. Франко І. «Slawische Jahrbücher» 1843 р. про Шевченка // Зоря. – Львів, 1886. – № 6. – С. 102.

12. Doroschenko D. Die Forschungen über T.Ševčenko in der Nachkriegszeit // Zeitschrift für slavische Philologie. – Band. 9. – Leipzig, 1932.

13. Symomrja M., Reißner E. Neue Materialien zur Einführung Ševčenkos in Deutschland // Zeitschrift für Slawistik. – Band XVII. – 1972, Heft 2. – S. 234–240.

14. Symomrja M. Die Rezeption Taras Schewtschenkos im deutschen Sprachgebiet vor 1917 // Quellen und Studien zur Geschichte Osteuropas. – Bd. XXII / Hrsg. von Eduard Winter, Günther Jarosch. – Berlin, 1976. – S. 115–167.

15. Taras Grigoriewicz Szewczenko, ein kleinrussischer Dichter, dessen Lebensskizze samt Anhang, bestehend aus Proben seiner Poesien. In freier Nachdichtung von Johann Georg Obrist. – Czernowitz, 1870. – 61 S.

16. Zymomyra M. Zur Problematik der Aufnahme, Bewertung und Interpretation von Taras Ševčenkos Werken in Deutschland // Mykola Zymomyra. Deutschland und Ukraine: Durch die Abrisse zur Wechselseitigkeit von Kulturen. – Fürth, 1999.

Mykola Zymomyra, Ivan Zymomyra. The perception of Taras Shevchenko's poetic heritage in the German-speaking cultural area

In this article the question of the perception of Taras Shevchenko's poetic heritage in the German-speaking cultural area is outlined. The interpretative evaluation of a number of recipients became a material for research study (1843-1893).

Key words: perception, German-speaking cultural area, interaction of cultures, work of Taras Shevchenko, interpretation.

УДК 821.161.2.09

Мирослава Іванишин (Дрогобич)

НАЦІОЛОГІЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПАРАДИГМИ ПОСТКОЛОНІАЛЬНОГО ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОГО МИСЛЕННЯ

У статті розглянуто парадигму постколоніального літературознавчого мислення. З'ясовано, що в її межах системотворчу роль відіграє націоналістична інтерпретація, яка є найбільш репрезентативною щодо аналізу дискурсу національної ідентичності.

Ключові слова: національна ідентичність, методологія, націоналізм, націоналістична інтерпретація, дискурс національної ідентичності.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Осмислюючи непростий шлях українського літературознавства та літератури у другій

половині ХХ ст., один із чільних протагоністів і літописців цього культурного періоду академік Віталій Дончик наголошує на кількох основних смислових моментах. Причому це здійснене у розмислі за 2003 р. світоглядно-епістемологічне наголошення випереджає методологічно вагомим міркуванням, що стосується етноциду: “Про те, яким було тодішнє українське літературознавство й література (йдеться про другу половину ХХ ст. – М.І.), і сама та доба – сьогодні сказано багато, особливо – гіркого. Українське письменство, переживши разом зі своїм народом неймовірні жахи першої половини «шаленого віку», мало аж ніяк не кращі умови для розвитку і в другій. І хоча Ліна Костенко слушно каже: «Ми найкращі, нам найгірше, – в історії цей принцип не годиться», слушно й те, що радянсько-компартийна репресивна машина завдала найбільше руйнувань саме українській культурі. Спорудження «нової історичної спільності», цього нібито інтернаціонального, насправді російсько-імперського, «гомункулосу» почалося з кастрування національних, передовсім української, літератур і культур” [3, с.527]. Судження це не лише оприявнює вагомість врахування для будь-якого, не лише історико-літературного, гуманітарного розуму тісного взаємопереплетення долі народу і долі його красного письменства. Воно також має ключове історико-контекстуальне значення, вводячи дослідницьку свідомість у важливий для інтерпретації явищ української духовної дійсності ХХ ст. *постколоніальний континуум*.

Зв’язок роботи з науковими планами, програмами, темами. Дослідження виконано відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри української літератури та теорії літератури Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка «Теоретичні аспекти вивчення української літератури ХХ століття».

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв’язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Можна спостерегти, що так чи інакше питання національної самобутності у метадискурсивному сенсі актуалізували дослідники різних поколінь та методологічних спрямувань: С.Андрусів, Ю.Барабаш, О.Баган, Є.Баран, М.Бондар, Я.Гарасим, Р.Голод, Г.Грабович, С.Гречанюк, Р.Гром’як, Т.Гундорова, І.Денисюк, І.Дзюба, В.Дончик, М.Жулинський, Н.Зборовська, М.Зубрицька, М.Ільницький, С.Квіт, Г.Клочек, Ю.Ковалів, В.Марко, Б.Мельничук, В.Моренець, Л.Мороз, М.Наєнко, С.Павличко, М.Павлишин, Є.Панченко, В.Пахаренко, О.Пахльовська, Я.Поліщук, В.Працьовитий, О.Пронкевич, І.Руснак, Т.Салига, Г.Сивокінь, Л.Скупейко, Л.Тарнашинська, А.Ткаченко, І.Фізер, К.Фролова, С.Хоменко, М.Шкандрій, О.Яровий та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета роботи полягає у виявленні та аналізі націоналістичних домінант дискурсу національної ідентичності в українському літературознавстві доби незалежності.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Урахування травматично пережитого українською нацією підколоніального досвіду уможливило вченому максимально об'єктивне оцінення й постколоніальної (з проголошенням Україною незалежності у 1991 р.) культурної дійсності. Не випадково відомий американо-український історик та культуролог індіанського походження Джеймс Мейс поглиблював розуміння постімперського українського суспільства, враховуючи масштабні злочини радянської влади й окреслюючи його як “постгеноцидне” [4, с.156 – 157]. В.Дончик виділяє три моменти, що характеризують провідні постколоніальні процеси у сфері новітньої науки про літературу, і виголошує певні застереження. Перший момент стосується виваженої оцінки комуністичної концепції інтернаціонального “взаємозближення культур”. “Реально ж для української літератури, – наголошує вчений, – це завжди було замахом на її життя і – усвідомлюваною чи ні – боротьбою за існування”. Тому у 90-х роках важливо було рішуче здолати малоросійство – “вперто нав’язувану ззовні, пропагандивно тиражовану... звичку неодмінного прирівнювання-озирання на «російський приклад»”. На жаль, вказує дослідник, проблема протистояння російській культурній експансії залишається все ще актуальним завданням у незалежній Україні [2, с.527 – 528].

Другий момент стосується ставлення до української літератури та літературознавства радянського періоду (1920-1991). Відзначаючи основні негативні аспекти художньої та наукової підколоніальної творчості, – їх кон’юнктуризм, конформізм, сервілізм, апологію режиму, часте ремісництво тощо, – В.Дончик все ж вказує і на постійні випадки долання талановитими авторами соцреалістичних норм імперської системи. Новітнє тотальне “перекреслення” і “відкидання” створеного в радянський період, наголошує вчений, загрожує недобачанню сутнісних аспектів, що стосуються утвердження естетичних, моральних, навіть лінгвістичних (в часи лінгвоциду) досягнень тогочасної літератури. Але найбільш важливо те, що “зі сторінок прозових і поетичних книжок 60-80-х років поставали саме українці і їхня філософія життя, органічне поєднання традиційної духовності й сучасного менталітету, що швидше протистояли, ніж «відповідали» принципам і настановам тоталітарного суспільства” [2, с.529 – 532].

Момент третій артикулює певні хвороби постколоніального дискурсу 90-х, що передусім стосуються нігілістичних тенденцій постмодерного “насміху, іронії, глузів, гри, деструкції”, тотальному “негативізму як антиподові патріотизму чи... любові до свого” тощо. В.Дончик, помічаючи певні деструктивні, антихудожні тенденції в межах літератури і літературознавства, пов’язані із “десакралізацією одвічних норм і цінностей”, водночас відзначає й існування паралельних течій в сучасному письменстві та “молодому літературознавстві”, які перебувають “на піднесенні”, і які б могли придатися світові, протиставляючись на міжнародній арені наступові “глобального цинізму” [2, с. 527 – 535].

Навіть попереднє, фронтальне ознайомлення із сучасним метадискурсом дозволяє помітити, що багато в чому схожий (хоча й не тотожний, із власними присутніми модифікаціями) ракурс бачення можемо віднайти й у сучасних працях найпродуктивнішої частини новітніх літературознавців різних методологічних уподобань (представників філологічного, культурно-історичного, біографічного, міфокритичного, психологічного, герменевтичного, структурального, семіотичного, феноменологічного, христологічного, постструктурального, психоаналітичного, постколоніалістичного тощо методів). Йдеться насамперед про академічних учених старшого покоління: С.Андрусів, Ю.Барабаша, Ю.Бачі, Т.Бовсунівської, В.Брюховецького, О.Галича, Р.Гром’яка, І.Денисюка, І.Дзюби, М.Жулинського, М.Ільницького, Г.Ключека, А.Козлова, М.Коцюбинської, Б.Криси, В.Марка, Л.Мороз, М.Мушинки, М.Наєнка, Д.Наливайка, В.Нарівської, Т.Салиги, Л.Сеника, Г.Сивоконя, І.Фізера, С.Хороба, Н.Шумило та ін. Схожі ідеї можемо віднайти також у значної (якщо не переважної, що можуть підтвердити або заперечити лише поглиблені спеціалізовані дослідження цього питання) кількості авторів середнього (О.Баган, М.Бондар, Л.Бондар, Б.Бунчук, О.Вертій, Н.Зборовська, Л.Йолкіна, С.Квіт, Ю.Ковалів, Т.Мейзерська, Я.Мельник, В.Моренець, І.Павлюк, В.Панченко, В.Пахаренко, І.Руснак, Г.Сварник, Т.Скрипка, Л.Скупейко, Л.Тарнашинська, А.Ткаченко, Р.Харчук та ін.) та молодшого поколінь (Я.Гарасим, А.Давидова-Біла, Т.Головань, Р.Голод, Д.Дроздовський, З. та М.Лановик, Т. і Б. Пастухи, О.Хоменко, Р.Чопик та ін.). У цьому сенсі оцінки В.Дончика дуже важливі, навіть парадигмальні для постколоніальної критичної свідомості. Він же ж, будучи довголітнім редактором єдиного академічного літературознавчого журналу “Слово і Час” (1989-2000), доволі успішно намагався й формувати цю свідомість за допомогою редакційної політики, відповідно до найактуальніших завдань перебудовної, а згодом і пострадянської гуманітаристики.

Але вагомість висловлених В.Дончиком ідей (до речі, наскрізних для його творчості останніх двох десятиліть) не вичерпується їхнім значенням для формування аналітично адекватного культурно-історичного контексту. І в критичному ставленні до російського політичного та культурного імперіалізму, і в об'єктивному окресленні естетично й морально вартісного та націоналістичного в українській радянській літературі та науці, і в оцінці новітніх антикультурних (“десакралізаційних”) тенденцій з боку постмодерних авторів, – у всьому цьому випадкає побачити і щось аксіологічно глибше, виразно системотворче. І те глибше, на наш погляд, стосується стрижневої ідеї озвучених ученим суджень, ідеї, пов'язаної із *націософським* та власне *націологічним* ракурсами тлумачення. Йдеться про те, що одним із постійних критеріїв формування методологічної бази постколоніальної інтерпретації стає *націоцентрична оцінка*: сприяє досліджуваній культурний феномен захисту (якщо йдеться про минулі радянські дискурси) чи відродженню (якщо йдеться про тексти постімперського періоду) *національної ідентичності* українського народу чи ні. В онтологічно-герменевтичній термінології йдеться про наявність націологічного тезаурусу – системи передсуджень, що визначають характер і напрям тлумачення, – який структурується націоцентричними концептами. Дискурсивний аналіз та націологія оперували б у цьому випадку терміном “націоналістичний дискурс”.

Тип гносеологічного мислення, репрезентований у міркуваннях В.Дончика, органічно продовжує українську антиколоніальну традицію в дусі “культурного націоналізму” (як його окреслюють Е.Саїд, Е.Сміт, Е.Томпсон, С.Дюрінг та ін.). Йдеться про пасіонарну інтелектуальну традицію попередніх періодів розвитку вітчизняної філософії та гуманітаристики, зокрема науки про літературу. Свідченням цьому може бути аналіз узагальнюючих праць із націософії, націології, літературознавства, естетики, історії, фольклористики, педагогіки, етнопсихології тощо. Серед найбільш вагомих робіт із цієї проблематики можна згадати класичні студії П.Куліша “Повість про український народ” (1849), О.Кониського “Український націоналізм” (1875), М.Драгоманова “Нові українські пісні про громадські справи (1764-1880)” (1881), І.Нечуя-Левицького “Українство на літературних позовах з Московщиною” (1891), Б.Грінченка “Листи з України Наддніпрянської” (1892-1893), І.Франка “Між своїми” (1896-1897), “На склоні віку. Розмова перед Новим роком 1901”, “Суспільно-політичні погляди М.Драгоманова” (1906), Л.Білецького “Основи української літературно-наукової критики” (1925), Д.Донцова “Націоналізм” (1926), “Дві літератури нашої доби” (1935, 1958), “Дух нашої давнини” (1944), “Туга за героїчним” (1955),

Ю.Липи “Призначення України” (1938), Д.Мирона (Орлика) “Ідея і чин України” (1940), Г.Вашенка “Виховний ідеал” (1950), Л.Ребета “Теорія нації” (1955), Є.Маланюка “Книга спостережень” (т.1, 1962, т.2, 1966), В.Янів “Нариси до історії української етнопсихології” (1993) та ін.

Серед українських естетико-філологічних, націологічних та історико-культурологічних праць пострадянського періоду, окрім уже згадуваних, так чи інакше розвиток націоцентричних гуманітарних ідей осмислюють наступні: В.Іванишин, Я.Радевич-Винницький “Мова і нація” (1990, 1991, 1992, 1994, 2005), Г.Касьянов “Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960-80-х років” (1995), “Теорії нації та націоналізму” (1999), М.Наєнко “Історія українського літературознавства” (1997, 2001), С.Квіт “Основи герменевтики” (1998, 1999, 2003), В.Пахаренко “Незбагнений апостол” (1996, 1999), Я.Гарасим “Культурно-історична школа в українській фольклористиці” (1999), Р.Гром’як “Історія української літературної критики” (1999), В.Працьовитий “Національний характер в українській драматургії 20-30-х років ХХ століття” (1999), І.Денисюк “Невичерпність атома” (2001), М.Жулинський “Заявити про себе культурою” (2001), Т.Бовсунівська “Історія української естетики першої половини ХІХ століття” (2001), М.Гнатюк “Літературознавчі концепції в Україні другої половини ХІХ – початку ХХ сторіч” (2002), Р.Кісь “Мова, думка і культура на реальність” (2002), Т.Салига “Вогнем пречистим” (2004), Л.Горболіс “Парадигма народно релігійної моралі в прозі українських письменників кінця ХІХ – початку ХХ ст.” (2004), Р.Голод “Іван Франко та літературні напрями кінця ХІХ – початку ХХ століття” (2005), Вал.Шевчук “Національна ідея в Україні, зокрема національно-визвольна, та її подвижники” (2006), О.Хоменко “Національне письменство як художнє українознавство: ідеї, постаті, естетичні практики” (2008) та ін.

Таку *націологічну* (чи націоцентричну) *інтерпретаційну позицію*, як можна припустити із попередніх аналізів та вивчення спеціалізованої літератури, все ж таки доречно, на нашу думку, вважати домінантною для українського постколоніального літературознавчого дискурсу. А тому саме її варто вивчати серед різновекторних теоретичних тенденцій – класичних напрямків, панетичної христології, деконструктивізму, неофемінізму, естетизму, квазінеоміфологізму, символології, фрейдистського психоаналізу та ін., – що сформувалися у вітчизняній гуманітаристиці в часи незалежності за умов методологічного плюралізму. Йдеться про інтерпретаційну настанову, яка у сфері літературознавства не просто артикулює дискурс національної ідентичності (так чи інакше до нього звертаються всі літературознавчі підходи), а й активно залучає його до сформування та верифікування власних методологічних основ.

Промовистим фактом постійності та продуктивності застосування класичних та апробації нових наукових методологем, базованих на дискурсі національної ідентичності, може бути огляд часопису “Слово і Час” за пострадянський період. Аналізуючи публікації у цьому академічному журналі за період від 1990 (коли вже мислення редакторів та авторів цілком можна окреслити як домінантно-постколоніальне) по 2007 роки, можна спостерегти понад сімдесят робіт, які прямо (навіть на рівні заявленої у назві проблематики) артикулюють дискурс національної ідентичності, набагато більше можна віднайти праць, які осмислюють цей дискурс або частково, фрагментарно, або без прямих націоналістичних експлікувань. Поглиблене вивчення лише дванадцяти номерів часопису тільки за 2001 рік дозволило дослідникам виявити вісімнадцять праць, які так чи інакше озвучують національно-екзистенціальну тематику (Іванишин П. Національно-екзистенціальні аспекти пострадянського літературознавства (на матеріалах публікацій у журналі “Слово і Час” за 2001 р.) // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. – Львів, 2003. – Вип. 11. – С.311-331).

Студії, які прямо апелюють до національної самобутності і можуть бути репрезентантами націоналістичної інтерпретації, містяться у цілому вісімнадцятилітньому періоді постколоніального існування “Слова і Час” (1990 і майже весь 1991 роки хоча формально ще належать до радянського минулого, але за змістовим наповненням уже демонструють постколоніальний тип осмислення, що й маркувала зміна назви у 1990 році із “Радянського літературознавства” на “СіЧ”). Приклади найбільш помітних націоналістичних публікацій можна віднайти у різних тематичних рубриках. Так, наприклад, культурологічно місткі й методологічно значущі, із значним націоналістичним суспільно-філософським смисловим навантаженням праці віднаходимо у характерній рубриці “Національна ідея”. Йдеться про роботи О.Забужко “Українство як філософська проблема” (1992, № 8), О.Пономаріва “Деякі про національну свідомість” (1993, № 5), М.Жулинського “Національна ідея в ідеологічній системі державотворення” (1996, № 1), “Національні культури і проблеми глобалізації” (2002, № 12), О.Пахльовської “«Українська ідея» – як спадок європейського гуманізму” (1998, № 1), Ф.Канака “Національне буття й національна ідея” (1998, № 1), М.Рубчак “Відродження національної свідомості” (2000, № 3), С.Павлюка “Особливості та динаміка сучасного процесу етнічної самоідентифікації українців: до питання теорії етносу” (2002, № 6) та ін.

Можна помітити також, що чимало теоретико-літературних розвідок стосуються осмислення національної ідентичності. До вагомих студій у

цій царині можна віднести наступні: С.Андрусів “Проблеми національної ідентичності” (1997, № 3), Н.Баштова “Національна ідентичність та «пролетарське» перетворення дійсності” (2002, № 2), Л.Мороз “Триєдність як основа універсалізму (національне – загальнолюдське – духовне)” (2002, № 3), Н.Шумило “Ідея національного літературного розвитку” (2002, № 3), Г.Сивокінь, Р.Веретельник “Національні шляхи поетичного модерну” (2002, № 5), Ю.Бондаренко “Національна парадигма українського екзистенціалізму” (2003, № 6), П.Іванишин “Національно-екзистенційна методологія: герменевтична актуалізація” (2003, №4), І.Денисюк “Національна специфіка українського фольклору” (2003, № 9-10), І.Думчак “Екзистенційний світ українців-емігрантів” (2004, № 1), М.Брацка “«Свій» і «чужий» козак у поезії «української школи» польських романтиків” (2005, № 4), О.Веретюк “Скажи мені, хто я? (Проблема національної ідентичності літератури, літературного твору та його автора)” (2005, № 12), Н.Куликова “Український персонаж та автор в американській мультикультурній традиції. Пошуки ідентичності” (2006, № 5), Н.Зборовська “Код національної літератури як психо-історична проблема” (2007, № 1), В.Будний “Розгадка творів Цірцеї: національні образи та стереотипи в освітленні літературної етноімагології” (2007, № 3) та ін.

Часто націоцентричний ракурс розгляду літературознавчих питань можна знайти також у літературно-критичних та метакритичних роботах: С.Андрусів “...Як на святій сповіді” (1991, № 2), “Сучасне українське літературознавство: тексти і контексти” (2004, № 5), В.Діброва “Проблема збереження національної тотожності за умов тоталітаризму: досвід української літератури” (1991, № 3), А.Войтюк “Переоцінка цінностей?” (1991, № 8), С.Квіт “Нарешті: філософія української ідеї” (1993, № 4), В.Ляхощкий “З поля Огієнкових досліджень” (1999, № 6), О.Вергій “Національна самобутність твору” (2005, № 6), П.Іванишин “Екзистенція нації в романі опору: націоцентричний підхід” (2005, № 8), Н.Мафтин “Український космос творчості Уласа Самчука” (2006, № 4), О.Пономаренко “Антонич: антиномії польського модернізму чи цілісність національного космосу?” (2007, № 8) та ін.

Потужну текстуальну групу, що виразно репрезентує націоналістичний підхід, можна спостерегти і в межах праць історико-літературних жанрів: С.Андрусів “Чи всякий сон пробудний?” (1990, № 3), Ю.Вільчинський “О.Потебня: думки про слово і національність” (1992, № 1), Т.Бовсунівська “Утвердження незнищенності нації («Енеїда» і проблеми українського етногенезу)” (1994, № 9-10), Л.Сеник “Роман опору і література трагічної свідомості” (1996, № 1), В.Дончик “На-

ціональна історія як духовне опертя української літератури” (1997, № 9), М.Зобенко “Національне в романі О.Гончара «Твоя зоря»” (1998, № 4-5), Н.Шумило “Б.Лепкий: на перехресті традиційного і нового” (1998, № 9-10), В.Владимирова “«Етнографічна історична істини» (Два типи дискурсу П.Куліша)” (1998, № 11), В.Соколова “Національна ідея в творчості Т.Шевченка” (1999, № 3), І.Абрамова “Біля витоків української ідеї (Нечуй-Левицький і формально-національний напрям)” (1999, № 12), Н.Шумило “Бароково-готичні відлуння в українській прозі кін. 19 – поч. 20 ст.” (2000, № 9), О.Омельчук “національне підсвідоме в теоретичному доробку Є.Маланюка” (2000, № 11), В.Пахаренко “«Великий льох»: національна ідея, історіософія, метафізичний контекст” (2001, № 3), Н.Висоцька “Сходження на Золоту гору: штрихи до портрета англо-американської літератури” (2001, № 9), Л.Кравченко “Нація і література (до проблеми німецької національно-культурної ідентичності)” (2002, № 6), Т.Пастух “Останнє поетичне слово Шевченка” (2004, № 3), І.Василишин “Життя – смерть – безсмертя: екзистенційний дискурс у філософській ліриці Є.Маланюка” (2007, № 11) та ін.

Представлений у “Слові і час” корпус різножанрових літературознавчих праць, які тісно діалогізують зі сферою націоналістичної проблематики, можна вважати певною мірою репрезентативним стосовно всього постколоніального літературознавства (кодифікованого у наукових збірниках, монографіях, брошурах, статтях у фахових та нефахових часописах, в інтернет-ресурсах тощо). А це становить велике матеріальне поле для історіографічного та теоретичного осмислення. Можливі напрямки цього осмислення визначаються літературознавчими та навколітературознавчими жанрами і стосуються: 1) літературно-критичних публікацій (Є.Баран, В.Брюховецький, Д.Дроздовський, М.Льницький, В.Панченко, Т.Салига, С.Хоменко та ін.), 2) зібрань статей (в останній час побачили світ зібрання праць Ю.Бачі, Г.Грабовича, Р.Гром’яка, І.Денисюка, І.Дзюби, В.Дончика, М.Жулинського, М.Льницького, Г.Клочечка, Т.Салиги, Г.Сивоконя, С.Хороба та ін.), 3) літературознавчих посібників і підручників (наприклад, академічна “Історія української літератури ХХ століття” (1993, 1998), за редакцією В.Дончика; а також підручники і посібники авторства чи за редакцією Н.Бернадської, Т.Бовсунівської, В.Будного, О.Гнідан, Р.Гром’яка, М.Льницького, М.Наєнка, Р.Харчук, М.Яценка та ін.), 4) історико-літературних статей і монографій (помітними подіями останніх років стали книжки С.Андрусів, Ю.Барабаша, Т.Гундорової, І.Дзюби, Н.Зборовської, В.Моренця, В.Панченка, В.Пахаренка, О.Пронкевича, І.Руснак, Л.Сеника, Л.Скупейка, О.Слоньовської, Н.Слухай, С.Хоменка, Вал.Шев-

чука, М.Шкандрія, Г.Штоня, Н.Шумило та ін.), 5) теоретико-літературних студій (Я.Гарасим, Р.Гром'як, І.Денисюк, Н.Зборовська, Г.Клочек, Д.Наливайко, Ю.Ковалів, М.Кодак, Г.Сивокінь, І.Фізер та ін.), 6) різножанрових кандидатських та докторських досліджень (С.Андрусів, О.Баган, О.Довженко, П.Іванишин, Я.Козачок, І.Лімборський, Ю.Мариненко, М.Мартинюк, Н.Медвідь, В.Нарівська, О.Омельчук, О.Пахльовська, В.Погребенник, В.Працьовитий, В.Просалова, Л.Сеник, О.Стебельська, С.Українець, І.Хижняк, Н.Шумило та ін.). Охопити такий потужний літературознавчий пласт неможливо в межах одного чи навіть кількох досліджень. На нашу думку, більш продуктивним є зосередитися на якійсь одній репрезентативній частині матеріалу і вже в її межах аналізувати дискурс національної ідентичності.

При цьому варто врахувати таке. Ступені націоналістичної (та національно-софської) репрезентативності у різних видах літературознавчих робіт будуть далеко не однакові. Скажімо, літературно-критичні праці переважно стосуються різночасової оцінки окремих авторів і їх творів, а тому є доволі дискретними та фрагментарними. Збірники статей різних років можуть допомогти виявити процес становлення того чи іншого дослідника, але не гарантують цілісного бачення ним певної проблеми. Підручники і посібники внаслідок специфіки науково-педагогічного жанру рідко коли зорієнтовані на власне дослідження, переважно вони викладають уже апробований матеріал, причому викладають у спрощеній, часто доступній для ще не зовсім фахового реципієнта формі. Кандидатські і докторські дослідження, попри високий фаховий рівень, усе ж, внаслідок специфіки жанру, доступні переважно вузькому колу спеціалістів. Найбільш продуктивним, з методологічної точки зору, було б вивчення теоретико-літературних монографій, власне присвячених дискурсу національної ідентичності, однак таких цілісних праць (попри успішні окремі студії невеликого формату Т.Бовсунівської, М.Бондаря, Р.Гром'яка, І.Дзюби, В.Дончика, М.Жулинського, Г.Клочечка, М.Кодака, М.Наєнка, Г.Сивоконя та ін.), на жаль, в українському постколоніальному літературознавстві ще не з'явилося. Звідси, на наш погляд, умотивованим виглядає звернути свою увагу на такий тип метадискурсивних праць, як *історико-літературні монографії*, які тісно й експліцитно пов'язані із націоналістичною проблематикою й осмислюють її більш-менш системно. Крім того, вони набагато частіше вивірені досліджуванним художнім матеріалом, а тому рідше загрожені абстрактними спекуляціями, непродуманими маніпуляціями з літературними творами. Але й ці монографії є різними, а тому не однаковими у плані ефективності інтерпретації дискурсу як висловлювання/міркування стосовно національної самототожності.

Можливими є тут і глибші обґрунтування звернення до історико-літературного дискурсу, з огляду на міркування теоретиків. Особливо логічними видаються розмисли Г.Сивоконя, який доводить “історичну й національну детермінованість літературно-теоретичного знання”. Український дослідник виходить з того, що історичний досвід “може бути й інтернаціональним, однак найперше він таки національний”. Літературознавець не може не враховувати національну специфіку історичного досвіду, який вивчає, а це приводить до висновку про “підставовість теоретичних пошуків та узагальнень в аспекті національному”. Це, наприклад, стосується навіть таких начебто універсальних понять, як віршова ритміка. Особливо переконливим у цьому зв’язку виглядає приклад українського письменства: “Чи не найвиразніше посвідчує виразний історизм теорії те, що мова літератури національної узалежнена обставинами часу й місця творення. Печальний приклад української літератури, котра волею історії перебувала на маргінесі російської, а з тим радянської імперії, посвідчує болісні вияви боротьби за виживання, змагальності з мовою «старшого брата», за належний авторитет свого письменства, за читача і т.ін.” [7, с.35 – 36].

Висновки і перспективи подальших розвідок. Таким чином, у цій статті ми окреслили в загальних рисах парадигму постколоніального літературознавчого мислення (на базі спостережень В.Дончика). При цьому з’ясували, що в її межах системотворчу роль відіграє саме націоналістична інтерпретація, яку, як найбільш репрезентативну щодо аналізу дискурсу національної ідентичності, і варто поглиблено вивчити. Розробку методик виявлення націоналістичних домінант варто надалі використовувати для написання історіографічних, історико-літературних, теоретико-літературних та літературно-критичних праць, що осмислюють історію української літератури та постколоніальний період розвитку українського літературознавства, передусім тих, у яких на методологічному рівні значна увага концентрується довкола дискурсу національної ідентичності.

1. Андрусів С. Сучасне українське літературознавство: тексти і контексти / С.Андрусів // Слово і час. – 2004. – № 5. – С. 48-53.

2. Дончик В.Г. “А ми ще є” (“Берестечко” Ліни Костенко) / В.Г. Дончик // Дончик В.Г. З потоку літ і літпотоку. – К.: ВД “Стилос”, 2003. – С.400-408.

3. Дончик В.Г. Замість “замість епілогу” / В.Г. Дончик // Дончик В.Г. З потоку літ і літпотоку. – К.: ВД “Стилос”, 2003. – С.527-535.

4. Мейс Дж. Післягноцидне середовище / Дж. Мейс // День і вічність Джеймса Мейса / За заг. ред. Л.Івшиної. – К.: Видавництво ЗАТ “Українська прес-група”, 2005. – С.156-157.

5. Наєнко М. Дискурс сучасної науки про літературу (огляд досліджень з літературознавства 90-х років) / М.Наєнко // Слово і час. – 2001. – № 8. – С.22-33.

6. Сивокінь Г.М. “Постколоніалізм” в сучасній українській літературі: симптоми, тенденції, явища / Г.М.Сивокінь // Сивокінь Г.М. У вимірах сприймання. Теоретичні проблеми художньої літератури, її історії та функцій. – К.: Фенікс, 2006. – С.90-105.

7. Сивокінь Г.М. Історична й національна детермінованість літературно-теоретичного знання / Г.М.Сивокінь // Сивокінь Г.М. У вимірах сприймання. Теоретичні проблеми художньої літератури, її історії та функцій. – К.: Фенікс, 2006. – С.34-41.

8. Филлипе Л.Дж. Дискурс-анализ. Теория и метод / Филлипе Л.Дж., Йоргансен М.В.; [пер. с англ.]. – Х.: Изд-во Гуманитарный Центр, 2004. – 336с.

The paper considers the paradigm of postcolonial literary thinking. It is shown that its role within the backbone natsiolohichna interpretation that is most reflect the discourse of national identity.

Key words: *national identity, methodology, multiculturalism, imperialism, nationalism, postcolonial literary criticism.*

УДК 821. 161. 2

Наталія Лазірко (Дрогобич)

УКРАЇНЬСЬКА ЛІТЕРАТУРА СЕРЕДИНИ ХХ ст. В РЕЦЕПЦІЇ ЮРІЯ КЛЕНА

У статті проаналізовано тенденції розвитку української літератури середини ХХ століття в рецепції Юрія Клена, одного із головних теоретиків і концептуалістів вісниківського неоромантизму, що поєднав ідеї та літературознавчі стратегії вісниківства з головними ідейно-естетичними засадами київського неокласицизму та проаналізував їх у контексті розвитку українського письменства середини ХХ століття.

Ключові слова: *вісниківство, київські неокласики, Мистецький Український Рух, рецепція, українська література ХХ століття.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями. Період Мистецького Українського Руху був надзвичайно важливим моментом в історії української літератури, коли в умовах таборів для депортованих осіб, з одного боку, відбувалося своєрідне підсумовування пройденого українським письменством як в умовах підрадянської України міжвоєнного двадцятиліття та літератури на еміграції й у Галичині, так і визначення,